

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

แนวทางการพัฒนาการสื่อสารของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี
Guidelines for Communication Development of Community Pest Management Centers' Members in
Don Chedi District, Suphan Buri Province

พิสิษฐ์ จุสมใจ (Pisit Jusomjai)¹ เบนจามาศ อยู่ประเสริฐ (Benchamas Yooprasert)²

สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม (Sineenuch Khrutmuang Sanserm)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (2) การได้รับความรู้จากสื่อต่าง ๆ ของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (3) สภาพการสื่อสารภายในและภายนอกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (4) ปัญหาในการสื่อสารภายในและภายนอกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน และ (5) แนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายในและภายนอกของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ประชากรที่ศึกษา คือ สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) ในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2566 จาก 5 ศูนย์ รวม 165 ราย กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน ที่ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 117 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ ผลการวิจัย พบว่า 1) สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ร้อยละ 61.54 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 61.63 ปี ร้อยละ 73.5 จบประถมศึกษา มีประสบการณ์ในการทำเกษตรเฉลี่ย 37.87 ปี ร้อยละ 98.3 ใช้ช่องทางการสื่อสารทางโทรศัพท์มือถือได้ครัวเรือนจากภาคการเกษตร เฉลี่ย 166,399.62 บาทต่อปี 2) สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนได้รับความรู้จากสื่อต่าง ๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้รับความรู้จากสื่อกระจายภาพและเสียงโดยโทรศัพท์มากที่สุด 3) สภาพการสื่อสารภายในและภายนอกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในภาพรวมมีการสื่อสารข้อมูลทั้งภายในและภายนอกอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่มีการสื่อสารข้อมูลภายในมากที่สุด คือ ด้านสื่อหรือช่องทาง สมาชิกและกรรมการศูนย์ ศจช. สื่อสารกันผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น ไลน์, เฟสบุ๊ก เป็นต้น และประเด็นที่มีการสื่อสารข้อมูลภายนอกมากที่สุด คือ ด้านสื่อหรือช่องทาง นักส่งเสริมการเกษตรมีการสื่อสารกับสมาชิก ศจช. โดยใช้สื่อออนไลน์แอปพลิเคชันเฟสบุ๊ก 4) ปัญหาการสื่อสารภายในและภายนอกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในภาพรวมมีปัญหาการสื่อสารภายในและภายนอกอยู่ในระดับน้อย โดยประเด็นที่เป็นปัญหามากที่สุดในการสื่อสารภายใน คือ พูดอธิบายถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นไม่ถูกต้อง และประเด็นที่เป็นปัญหามากที่สุดในการสื่อสารภายนอก คือ ค่าอินเทอร์เน็ตมีราคาแพง 5) สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายในและภายนอกภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นการพัฒนาการสื่อสารภายในที่เห็นด้วยมากที่สุด คือ สมาชิกและกรรมการศูนย์ ศจช. ตั้งใจฟังและเก็บประเด็นต่างๆ และประเด็นในการพัฒนาการสื่อสารภายนอกที่เห็นด้วยมากที่สุด คือ นักส่งเสริมการเกษตรแจ้งเตือนเนื้อหาการระบาดของศัตรูพืชด้วยความรวดเร็ว

คำสำคัญ แนวทางการพัฒนา การสื่อสาร ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2659002691@stou.ac.th

² รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Benchamas.Yoo@stou.ac.th

³ รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sineenuch.san@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study (1) basic personal, social, and economic conditions of community pest management center members (2) the receiving of knowledge from various media of community pest management center members (3) internal and external communication conditions of community pest management center (4) problems in the internal and external communication of community pest management center members and (5) the development guidelines of internal and external communication of members of community pest management center. The format of this study was Survey Research. The population of this study was 165 members of community pest management control centers in Don Chedi district, Suphanburi province in 2023 from 5 centers. The sample size of 117 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of 0.05 through simple random sampling method. Data were collected by conducting interview. Statistics applied in data analysis were such as frequency, percentage, mean, minimum value, maximum value, standard deviation, and ranking. The results of the research found that 1) 61.54% of community pest management center members were female with the average age of 61.63 years old, 73.5% completed primary school education, had the average experience in agricultural work of 37.87 years, 98.3% used the communication channel through television, and earned the household income from the agricultural sector of 166,399.62 Baht/year. 2) community pest management center members received the knowledge from various media, overall, at the high level. They received the knowledge from broadcasting picture and voice media through television at the highest level. 3) the conditions of internal and external communication of community pest management center, overall, has the communication both internal and external, at the high level. The aspect that has the internal communication at the highest level was on media or channel. Members and committees of the center communicated through online channels such as Line and Facebook. The aspect on the external information communication was at the highest level regarding the media or channel. The agriculture extensionists communicated with the members of the center by utilizing online media and Facebook application. 4) problems regarding the internal and external communication of community pest management center, overall, were at the low level. The most problematic issue for the internal communication was the incorrect explaining and transferring knowledge to others. And the most problematic issue for the external communication was the pricey internet fee. 5) members of community pest management centers agreed with the development guidelines on internal and external communication, overall, at the high level. The aspect of internal communication development was agreed upon the most about members and committees of the center by listening attentively and collected various aspects and the aspect in the development of external communication which was agreeable upon the most by having the agricultural extensionists notify the content of the outbreak of the pest in the fast pace.

Keywords: Development guideline, Communication, Community pest management center

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

บทนำ

การสื่อสารเป็นพื้นฐานในการติดต่อกันในสังคมช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ และมีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างบุคคลในสังคม เพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในสังคมไม่ว่าจะอดีตจนถึงปัจจุบันต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญ ยังมีจำนวนคนมากการสื่อสารยังมีความสำคัญมากขึ้นไปด้วย องค์กรต้องขับเคลื่อนการดำเนินงานต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จจำเป็นต้องพัฒนาการสื่อสาร ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาทั้งการสื่อสารภายในและการสื่อสารภายนอกองค์กรให้มีประสิทธิภาพ เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน และมีเนื้อหาถูกต้อง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีนโยบายให้กรมส่งเสริมการเกษตรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน เพื่อลดความเสี่ยงของการระบาดของศัตรูพืชแก่เกษตรกร และเป็นจุดในการเฝ้าระวังและแจ้งเตือนการระบาดของศัตรูพืช ดังนั้น กรมส่งเสริมการเกษตร จึงมีนโยบายส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในปี 2552 และส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนครอบคลุมพื้นที่ 77 จังหวัด จำนวน 1,764 ศูนย์ ในปี 2558-2561 (กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย, 2561) พร้อมทั้งสนับสนุนให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในระดับภูมิภาค แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ด้านการจัดการศัตรูพืช เพื่อนำไปพัฒนาพื้นที่และชุมชนของตนเอง ปัจจุบันศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมีอยู่ครอบคลุมในทุกจังหวัดและทุกอำเภอ เป็นแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ฝึกทักษะด้วยการลงมือปฏิบัติจริง และเป็นแหล่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการผลิตขยายศัตรูธรรมชาติ การผลิตสารชีวภัณฑ์ รวมทั้งองค์ความรู้ในการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานอย่างเหมาะสมของสมาชิก เกษตรกรในชุมชน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ ซึ่งเกษตรกรสามารถนำองค์ความรู้ และเทคโนโลยีที่ได้รับจากศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ไปปรับใช้ในพื้นที่การเกษตรของตนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนจะมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางพัฒนาความรู้พร้อมทั้งให้บริการด้านการเกษตรแก่เกษตรกรและชุมชน สามารถเป็นสถานที่ผลิตขยายศัตรูธรรมชาติ สารชีวภัณฑ์ได้ด้วยตนเองแล้ว ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนยังทำหน้าที่สำรวจ ติดตามการระบาด และประชาสัมพันธ์เตือนการระบาดของศัตรูพืช ของศัตรูพืชต่างๆในพื้นที่ รวมทั้งวางแผนการจัดการศัตรูพืชในชุมชนอีกด้วย การดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนจึงมุ่งเน้นการพัฒนาเกษตรกรและชุมชนให้สามารถจัดการศัตรูพืชได้ด้วยตนเองอย่างครบวงจร โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกษตรกรและชุมชนมีความเข้มแข็งในอาชีพเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน จากแนวคิดการดำเนินการของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนจะเห็นได้ว่า มีทั้งการสื่อสารภายในองค์กรและภายนอกองค์กร

อำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ดำเนินการจัดตั้งศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ตั้งแต่ปี 2552-2567 รวมจำนวน 5 ศูนย์ โดยศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนที่มีชนิดพืชหลักเป็นข้าว โดยทั้ง 5 ศูนย์ ตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาของเกษตรกรจากภัยศัตรูพืช รวมทั้งช่วยเหลือชุมชนควบคู่กันไป (สำนักงานเกษตรอำเภอตอนเจดีย์, 2566) ในปัจจุบันการประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้แก่ชุมชน และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี การสื่อสารภายนอกองค์กรมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้ขับเคลื่อนการสื่อสารเป็นหลัก โดยการสื่อสารภายในองค์กรผ่านคณะกรรมการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนกับสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน โดยที่การสื่อสารผ่านสมาชิกด้วยกันเองยังมีน้อย สมาชิกบางรายยังรับรู้ข่าวสารได้ไม่ครบถ้วน ได้รับข่าวสารล่าช้า หรือได้รับข่าวสารผิดเพี้ยนไปจากเดิม ส่งผลให้สมาชิกพลาดโอกาสในการรับรู้ข่าวสารบางเรื่อง อีกทั้งการเผยแพร่องค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้จากการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

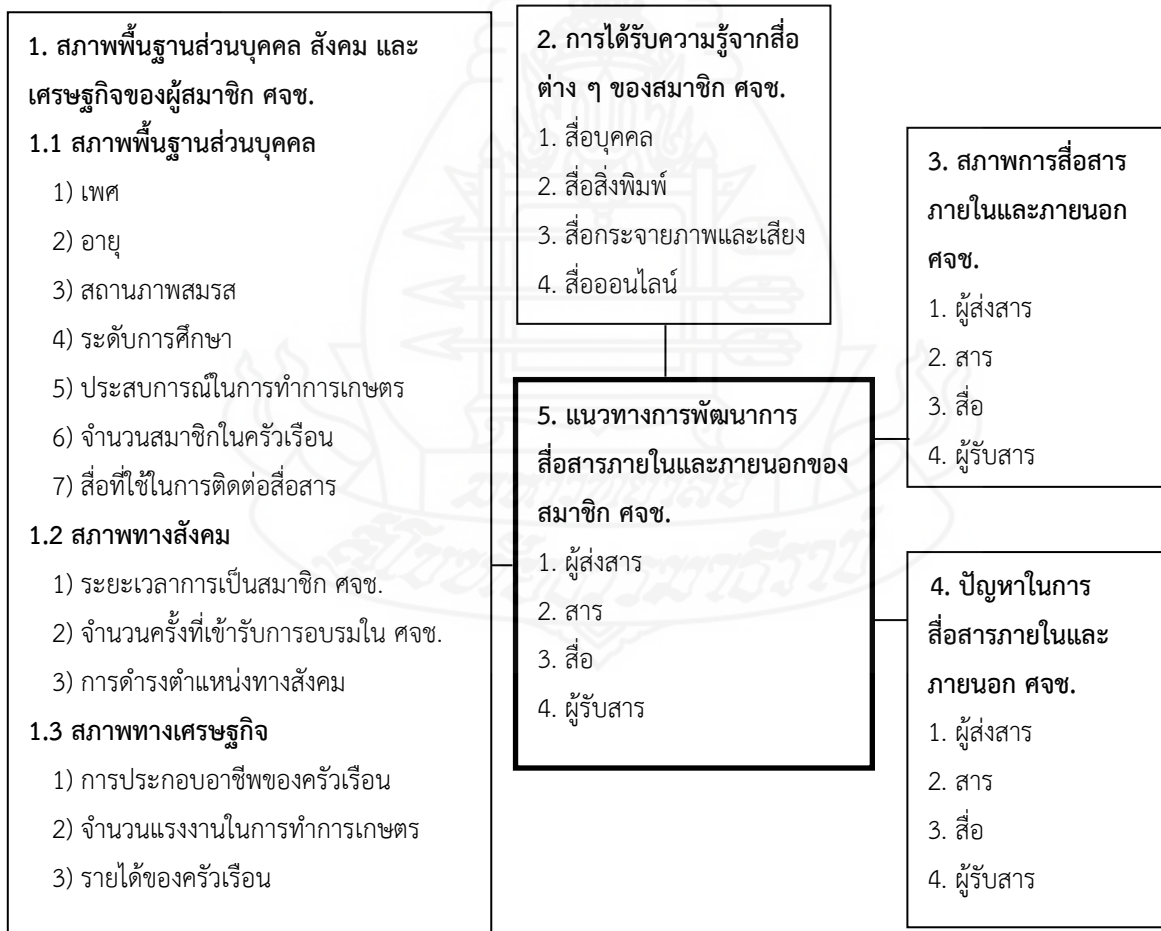
การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

ไปสู่ชุมชน หรือเกษตรกรในชุมชนยังมีน้อย สมาชิกบางส่วนยังไม่สามารถเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ได้ดั่งนึก จึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกไม่มากเท่าที่ควร (เยาวลักษณ์ หว่างเขา, 2565)

วัตถุประสงค์

- 1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน
- 2) เพื่อศึกษาการได้รับความรู้จากสื่อต่างๆ ของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน
- 3) เพื่อศึกษาสภาพการสื่อสารภายในและภายนอกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน
- 4) เพื่อศึกษาปัญหาการสื่อสารภายในและภายนอกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน
- 5) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายในและภายนอกของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรที่ศึกษา คือ สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) ในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2566 จาก 5 ศูนย์ รวม 165 ราย กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน ที่ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 117 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย ด้วยการจับสลากตามสัดส่วนจำนวนตัวอย่างของเกษตรกรในแต่ละ ศจช.

เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 5 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ทดสอบเครื่องมือโดยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยใช้วิธีการทางสถิติตรวจสอบค่าความเที่ยงตรง คือ ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ค่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้เท่ากับหรือมากกว่า 0.50 แสดงว่าข้อคำถามนั้น วัดตรงกับเนื้อหาที่กำหนด สามารถนำข้อคำถามนั้นไปใช้ได้ ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณต่ำกว่า 0.50 แสดงว่า ข้อคำถามนั้น วัดไม่ตรงกับเนื้อหาที่กำหนด ผู้สร้างเครื่องมือวิจัยจะต้องปรับปรุงแก้ไขจนข้อความมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ไพบูรณ์ คะเชนทรพรรค์ (2561) โดยได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา รวม เท่ากับ 0.97 แสดงว่าข้อคำถามเหล่านั้น วัดตรงกับเนื้อหาที่กำหนด สามารถนำข้อคำถามนั้นไปใช้ได้ ดำเนินการก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม และการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ไปทำการทดสอบกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน โดยสำหรับเกณฑ์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย ควรมีค่าสูงกว่า 0.70 จึงจะถือว่าเครื่องมือวิจัยนั้นมีผลการวัดที่มีความเชื่อมั่นและน่าเชื่อถือได้ จากการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นแบบสัมภาษณ์มีค่าความเชื่อมั่นมากกว่า 0.70 ดังนั้นแบบสัมภาษณ์มีความเชื่อมั่น และสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ ไพบูรณ์ คะเชนทรพรรค์ (2561) นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาความเที่ยง ตามวิธีการของ Cronbach's Alpha โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์

จากการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นแบบสัมภาษณ์มีค่าความเชื่อมั่นมากกว่า 0.70 ดังนั้นแบบสัมภาษณ์มีความเชื่อมั่น และสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคลด้วยตนเอง กำหนดแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล และเก็บข้อมูลตามแผน เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เตรียมแบบสัมภาษณ์ เพียงพอต่อการใช้ในแต่ละครั้งตามแผน และการประสานงานก่อนการเก็บข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) และการจัดอันดับ (ranking) แล้วนำมาจัดช่วงคะแนน โดยใช้ค่าน้ำหนักคะแนนเฉลี่ยโดยกำหนดความหมาย ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80 = น้อยที่สุด, 1.81 - 2.60 = น้อย 2.61 - 3.40 = ปานกลาง 3.41- 4.20 = มาก และ 4.21- 5.00 = มากที่สุด โดยการนำผลของค่าสถิติที่ได้นำมาสรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ร้อยละ 61.54 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 61.63 ปี ร้อยละ 68.34 สมรสแล้ว ร้อยละ 73.5 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประสพการณ์

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

ในการทำการเกษตรเฉลี่ย 37.87 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.63 คน ร้อยละ 100 มีสื่อและช่องทางที่ใช้ในการสื่อสาร โดยสื่อและช่องทางที่ใช้ ร้อยละ 98.3 เป็นโทรศัพท์มือถือ รองลงมา ร้อยละ 90.6 เป็นหอกระจายข่าวหมู่บ้าน ร้อยละ 73.5 เป็น สมาร์ทโฟน และอินเทอร์เน็ต ร้อยละ 71.8 เป็น Line ร้อยละ 68.4 เป็น Facebook ร้อยละ 47.9 เป็นวิทยุ ร้อยละ 16.2 เป็นหนังสือพิมพ์/หนังสือด้านการเกษตร ร้อยละ 13.7 โทรศัพท์บ้าน/โทรศัพท์มือถือ ตามลำดับ

2) สภาพทางสังคมของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า ระยะเวลากการเป็นสมาชิก ศจช. เฉลี่ย 7.44 ปี จำนวนครั้งที่เข้ารับการอบรม/ประชุม/สัมมนาในศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน เฉลี่ย 4.54 ครั้ง/ปี การดำรงตำแหน่งทางสังคม ร้อยละ 78.63 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ร้อยละ 12.82 มีการดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

3) สภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า ร้อยละ 82.91 ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก ร้อยละ 17.95 มีอาชีพรองเลี้ยงสัตว์ จำนวนแรงงานในการทำการเกษตร เฉลี่ย 2.15 คน จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร เฉลี่ย 9.94 ไร่ ในรอบปีที่ผ่านมารายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตร เฉลี่ย 166,399.62 บาท ร้อยละ 76.07 ไม่มีรายได้นอกภาคการเกษตร

2. การได้รับความรู้จากสื่อต่างๆ ของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ได้รับความรู้จากสื่อต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.49) โดยสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ได้รับความรู้จากสื่อกระจายภาพและเสียง คือ โทรศัพท์มากที่สุด รองลงมาคือ ได้รับความรู้จากสื่อออนไลน์ คือ ไลน์ (Line) ในขณะที่สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ได้รับความรู้จากสื่อออนไลน์ ประเภททวิตเตอร์ (Twitter) น้อยที่สุด

3. สภาพการสื่อสารภายในและภายนอกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

สภาพการสื่อสารภายในและภายนอกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในภาพรวมมีการสื่อสารข้อมูลทั้งภายในและภายนอกอยู่ในระดับมาก โดยสื่อที่มีการใช้สื่อสารข้อมูลภายในมากที่สุด คือ ด้านสื่อหรือช่องทาง สมาชิกและกรรมการศูนย์ ศจช. สื่อสารกันผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น Line, Facebook และสื่อที่มีการใช้สื่อสารข้อมูลภายนอกมากที่สุด คือ ด้านสื่อหรือช่องทาง นักส่งเสริมการเกษตรมีการสื่อสารกับสมาชิก ศจช. โดยใช้สื่อออนไลน์แอปพลิเคชันไลน์

4. ปัญหาการสื่อสารภายในและภายนอกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการสื่อสารภายในศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน เห็นว่ามีปัญหาการสื่อสารภายในศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.19) โดยสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน มีประเด็นปัญหาด้านสมาชิกและคณะกรรมการศูนย์ในฐานะซึ่งเป็นผู้ส่งสาร (Source) มากที่สุด คือ พูดอธิบายถ่ายทอดความรู้ให้ผู้ฟังไม่ถูกต้อง รองลงมา คือ ไม่มีทักษะในการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ ในขณะที่ประเด็นปัญหาในการสื่อสารภายในศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน น้อยที่สุด คือ ไม่มีความรู้ ความชำนาญ ในการจำแนกศัตรูพืชศัตรูธรรมชาติ

2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการสื่อสารภายนอกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน เห็นว่ามีปัญหาการสื่อสารภายนอกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.96) โดยสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน มีปัญหาด้านสื่อหรือช่องทาง (Channel) มากที่สุด คือ ค่าอินเทอร์เน็ตมีราคาแพง รองลงมาด้านนักส่งเสริมการเกษตรซึ่งเป็นผู้ส่งสาร (Source) คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่มีความรู้ความชำนาญในการ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

จำแนกศัตรूपิซ ศัตรูธรรมชาดี โรคพิซเพียงพอ และมีปัญหาน้อยที่สุด คือ นักส่งเสริมการเกษตรไม่มีทักษะในการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้

5. แนวทางการพัฒนาการสื่อสารของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชน

1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายในศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชน ผลการวิเคราะห์พบว่า ภาพรวมสมาชิกศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชนเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายในในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.97) โดยสมาชิกศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชนเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายในศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชนมากที่สุด คือ ด้านสมาชิกและกรรมการศูนย์ฯซึ่งเป็นผู้รับสาร (Receiver) สมาชิกและกรรมการศูนย์ฯฯลฯ ควรตั้งใจฟังและเก็บประเด็นต่างๆ รวบรวมมา คือ ด้านสารหรือเนื้อหา (Message) ว่าควรแจ้งเตือนเนื้อหาการระบาดศัตรूपิซด้วยความรวดเร็ว ในขณะที่สมาชิกศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชนเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายในศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชนน้อยที่สุด คือ ด้านสมาชิกและกรรมการศูนย์ฯซึ่งเป็นผู้ส่งสาร (Source) คือ ควรอบรมสมาชิกและกรรมการศูนย์ฯ ให้มีความรู้ในด้านการผลิตขยายชีวภัณฑ์และแมลงศัตรูธรรมชาติ การจัดการศัตรूपิซด้วยวิธีผสมผสาน (IPM)

2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายนอกศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชน ผลการวิเคราะห์พบว่า ภาพรวมสมาชิกศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชนเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายนอกในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.02) โดยมีประเด็นที่สมาชิกศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชนเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายนอกศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชนมากที่สุด คือ ด้านเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรซึ่งเป็นผู้ส่งสาร (Source) คือ การแจ้งเตือนเนื้อหาการระบาดศัตรूपิซด้วยความรวดเร็ว รวบรวมมา คือ ด้านสารหรือเนื้อหา (Message) ว่าควรมีการแจ้งเตือนเนื้อหาการระบาดศัตรूपิซด้วยความรวดเร็ว ในขณะที่สมาชิกศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชนเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายนอกศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชนน้อยที่สุด คือ ด้านสื่อหรือช่องทาง (Channel) ว่าควรพัฒนารูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ด้วยภาพ/สัญลักษณ์ให้น่าสนใจ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา “แนวทางการพัฒนาการสื่อสารของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชนในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี” พบว่า สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชน การได้รับความรู้จากสื่อต่าง ๆ ของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชน สภาพการสื่อสารภายในและภายนอกศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชน ปัญหาการสื่อสารภายในและภายนอกศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชน และแนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายในและภายนอกของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชน มีประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจนำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชน

สมาชิกศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชน มีประสบการณ์ในการทำนาระหว่าง 30-39 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชนมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.63 คน สอดคล้องกับ พนิดา นันตะหน้อย (2558) พบว่าสมาชิกศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชนมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.97 คน สื่อและช่องทางที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน สมาชิกศูนย์จัดการศัตรूपิซชุมชน ร้อยละ 98.3 ใช้โทรศัพท์เป็นช่องทางการสื่อสาร สอดคล้องกับ ธัญญาภรณ์ บอนแดง (2563) พบว่าร้อยละ 80.5 ใช้โทรศัพท์เป็นสื่อและช่องทางการสื่อสาร อาจเนื่องจากเกษตรกรส่วนมากใช้โทรศัพท์เป็นสื่อในการสร้างความบันเทิงหลังจากเสร็จกิจกรรมด้านการเกษตร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

2. การได้รับความรู้จากสื่อต่างๆ ของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนได้รับความรู้จากสื่อต่างๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.49) เมื่อพิจารณาการได้รับความรู้จากสื่อต่างๆ ดังนี้

1) สื่อบุคคล พบว่า สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนได้รับความรู้จากสื่อบุคคลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยได้รับความรู้จากนักส่งเสริมการเกษตรมากที่สุด สอดคล้องกับพินดา นันตะหน้อย (2558) ศึกษาการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนจังหวัดพะเยา พบว่า เกษตรกรได้รับความรู้จากสื่อแบบบุคคลในระดับมาก คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และในส่วนของ การได้รับความรู้แบบสื่อบุคคลน้อยที่สุด คือ ญาติ/พี่น้อง อาจเนื่องจากนักส่งเสริมการเกษตรมีอัตราบุคลากรครอบคลุมศูนย์จัดการศัตรูพืช ทุกตำบล ในพื้นที่อำเภอตอนเจดีย์ และได้รับความรู้จาก ญาติ/พี่น้อง น้อยที่สุด อาจเนื่องมาจากการขาดความรู้และไม่ได้ผ่านการอบรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

2) สื่อสิ่งพิมพ์ พบว่า สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนได้รับความรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยได้รับสื่อสิ่งพิมพ์เอกสารเผยแพร่มากที่สุด อาจเนื่องมาจากกระบวนการเรียนรู้ ทั้งภายใน ศจช. และภายนอก ศจช. จะมีเอกสารเผยแพร่ประกอบกับกระบวนการเรียนรู้อยู่เสมอ ทำให้เกษตรกรได้รับความรู้จากเอกสารเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง และได้รับความรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทใบปลิวน้อยที่สุด

3) สื่อกระจายภาพและเสียง พบว่า สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนได้รับความรู้จากโทรทัศน์มากที่สุด อาจเนื่องมาจากโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีข้อดีคือเห็นทั้งภาพและเสียงทำให้สามารถเรียนรู้และเข้าใจในเนื้อหาที่ส่งเสริมเป็นอย่างดี ประกอบกับสามารถรับชมอยู่ที่บ้าน เกษตรกรสามารถใช้เวลาร่วมกับการดูโทรทัศน์ได้อยู่เสมอ และได้รับความรู้จากวิทยุชุมชน น้อยที่สุด อาจเนื่องมาจากปัจจุบันมีสื่อมากมายให้เกษตรกรได้มีทางเลือกในการรับข่าวสาร

4) สื่อออนไลน์ พบว่า สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนได้รับความรู้จากแอปพลิเคชันไลน์ มากที่สุด อาจเนื่องมาจากปัจจุบันเกษตรกรส่วนมากเข้าถึงสมาร์ตโฟนมากยิ่งขึ้น มีการติดต่อสื่อสารออนไลน์ การสร้างไลน์กลุ่มเพื่อใช้แชร์ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศัตรูพืชชุมชน รวมถึงการแจ้งเตือนการระบาดของโรค และแมลงต่างๆ ในพื้นที่ และสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ได้รับความรู้จากทวิตเตอร์ (Twitter) น้อยที่สุด อาจเนื่องจากเกษตรกรส่วนมากไม่ทราบการใช้งานของแอปพลิเคชัน ทำให้ไม่มีการเข้าถึงมากนัก

3. สภาพการสื่อสารภายในและภายนอกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

3.1 ข้อมูลการสื่อสารภายในศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน มีการสื่อสารข้อมูลภายในศูนย์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.88) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า

(1) ด้านสมาชิกและกรรมการศูนย์ฯ ซึ่งเป็นผู้ส่งสาร (Source) พบว่า สมาชิกและคณะกรรมการศูนย์ฯ มีการสื่อสารข้อมูลภายในอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.91) โดยมีการสื่อสารในประเด็นรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้อื่น (ค่าเฉลี่ย 4.32) มากที่สุด และประเด็นแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ศจช. กับผู้อื่น (ค่าเฉลี่ย 3.74) น้อยที่สุด อาจเนื่องจากเกษตรกรมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนและรับฟังข้อมูลกันเป็นประจำภายในชุมชน แต่อาจมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนไม่มากนัก

(2) ด้านสารหรือเนื้อหา (Message) พบว่า สมาชิกและคณะกรรมการศูนย์ฯ มีการสื่อสารข้อมูลภายในอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.91) โดยสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนได้รับข้อมูลการสื่อสารเนื้อหา/ข่าวสารอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ประเด็น คือ การสำรวจติดตามสถานการณ์ศัตรูพืช (ค่าเฉลี่ย 4.29) ในระดับมาก 3 ประเด็น ได้แก่ การจัดการศัตรูพืชด้วยวิธี

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

ผสมผสาน (IPM) (ค่าเฉลี่ย 3.92) การเตือนภัยการระบาดของศัตรูพืช (ค่าเฉลี่ย 3.78) โรคพืชและแมลงศัตรูพืช (ค่าเฉลี่ย 3.74) ตามลำดับ สอดคล้องกับ ัญญาภรณ์ บอนแดง (2563) พบว่า ด้านการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ สมาชิก ศจช. มีความเห็นในระดับมากทั้ง 6 ประเด็น ได้แก่ โรคพืชและแมลงศัตรูพืช (ค่าเฉลี่ย 3.94) องค์ความรู้หรือประสบการณ์การทำการเกษตรของตนเอง (ค่าเฉลี่ย 3.77) การสำรวจติดตามสถานการณ์ศัตรูพืช (ค่าเฉลี่ย 3.69) การเตือนภัยการระบาดของศัตรูพืช (ค่าเฉลี่ย 3.65) การจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสาน (IPM) (ค่าเฉลี่ย 3.58) และการผลิตขยายชีวภัณฑ์และแมลงศัตรูธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย 3.56) อาจเนื่องจากเกษตรกรมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลสถานการณ์ศัตรูพืชภายในพื้นที่อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน

(3) ด้านสื่อหรือช่องทาง (Channel) พบว่า สมาชิกและคณะกรรมการศูนย์ฯ มีการสื่อสารข้อมูลภายในอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.96) โดยมีการสื่อสารข้อมูลผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น Line, Facebook เป็นต้น (ค่าเฉลี่ย 4.56) มากที่สุด อาจเนื่องมาจากเกษตรกรในปัจจุบันมีการเข้าถึงสมาร์ตโฟนได้งานยิ่งขึ้น ทำให้มีการติดต่อหรือแชร์ข่าวสารต่างๆ ผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้นตามไปด้วย และมีการสื่อสารข้อมูลผ่านการนัดประชุมพูดคุย ระหว่างกรรมการและสมาชิกศูนย์ฯ (ค่าเฉลี่ย 3.14) น้อยที่สุด อาจเนื่องมาจากปัจจุบันมีการติดต่อสื่อสารและแชร์ข้อมูลต่างๆ กันผ่านช่องทางออนไลน์เยอะมากขึ้น ทำให้มีการนัดประชุมพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารต่างๆ น้อยขึ้นตามไปด้วย

(4) ด้านสมาชิกและกรรมการศูนย์ฯ ซึ่งเป็นผู้รับสาร (Receiver) พบว่า สมาชิกและคณะกรรมการศูนย์ฯ มีการสื่อสารข้อมูลภายในอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.06) เกิดผลต่อผู้รับสารในประเด็นที่ได้รับประโยชน์จากเนื้อหา/ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมากที่สุด

3.2 ข้อมูลการสื่อสารภายนอกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน มีการสื่อสารข้อมูลภายนอกศูนย์ฯ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.62) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า

(1) ด้านนักส่งเสริมการเกษตรซึ่งเป็นผู้ส่งสาร (Source) พบว่า สมาชิกและคณะกรรมการศูนย์ฯ มีการสื่อสารข้อมูลภายนอกศูนย์ฯ ในด้านนักส่งเสริมการเกษตรซึ่งเป็นผู้ส่งสารอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.97) โดยนักส่งเสริมมีการสื่อสารในประเด็นนักส่งเสริมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของสมาชิกได้ (ค่าเฉลี่ย 4.34) มากที่สุด และนักส่งเสริมให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาด้านอารักขาพืชแก่สมาชิก (ค่าเฉลี่ย 3.74) น้อยที่สุด อาจเนื่องจากนักส่งเสริมยังไม่มีความรู้ความชำนาญในด้านอารักขาพืชมากเพียงพอ

(2) ด้านสารหรือเนื้อหา (Message) พบว่า สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน มีการสื่อสารข้อมูลภายนอกศูนย์ฯ ด้านสารหรือเนื้อหาอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.65) โดยนักส่งเสริมการเกษตรได้มีการสื่อสารเนื้อหา/ข่าวสารอยู่ในระดับมากที่สุด ในประเด็น การเตือนภัยการระบาดของศัตรูพืช (ค่าเฉลี่ย 4.47) อาจเนื่องจากนักส่งเสริมการเกษตรมีการติดตามและรายงานผลการระบาดของศัตรูพืชในพื้นที่ให้กับทางกรมส่งเสริมการเกษตรรับทราบอยู่บ่อยครั้ง จึงทำให้สามารถแจ้งเตือนการระบาดแก่เกษตรกรในพื้นที่ได้อย่างรวดเร็ว และในระดับน้อยที่สุด ในประเด็นองค์ความรู้ด้านการทำการเกษตรของเกษตรกรต้นแบบ (ค่าเฉลี่ย 3.16)

(3) ด้านสื่อหรือช่องทาง (Channel) พบว่า สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน มีการสื่อสารข้อมูลภายนอกศูนย์ฯ ด้านสื่อหรือช่องทางอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.04) โดยนักส่งเสริมการเกษตรมีการสื่อสารข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์มากที่สุด โดยแอปพลิเคชันเฟซบุ๊ก Facebook (ค่าเฉลี่ย 4.69) รองลงมาคือ แอปพลิเคชันไลน์ (Line) เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีในการสื่อสารมีความทันสมัย และสามารถสื่อสาร และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วอย่างมาก

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

และมีการสื่อสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทใบปลิวในระดับน้อย สอดคล้องกับ เชิดพงษ์ ชีระจิตต์ (2563) กล่าวว่า ใบปลิวมีลักษณะเป็นกระดาษแผ่นเดียว ใช้ในการบอกข่าว หรือการประกาศเรื่องราวต่างๆ ที่ต้องการแจ้งให้คนในชุมชนได้รับทราบ โดยทั่วไปมักจะทำการออกแบบอย่างง่าย ไม่เน้นความสวยงามมากนัก เหมาะสำหรับหน่วยงานต่างๆ ที่ต้องการกระจายข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วไปตามที่ชุมชนต่างๆ จึงอาจส่งผลให้ไม่ได้รับความสนใจจากสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

(4) ด้านสมาชิกศูนย์ฯ ซึ่งเป็นผู้รับสาร (Receiver) พบว่า สมาชิกและคณะกรรมการศูนย์ฯ มีการสื่อสารข้อมูลภายนอกศูนย์ฯ ด้านสมาชิกศูนย์ฯ เป็นผู้รับสารอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.83) นักส่งเสริมการเกษตรมีการสื่อสารกับสมาชิกผ่านสื่อต่างๆ เกิดผลทำให้สมาชิกศูนย์ฯ มีความพึงพอใจต่อข้อมูล/ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ศจช. มากที่สุด อาจเนื่องจากนักส่งเสริมมีการประยุกต์ใช้สื่อต่างๆ ให้เกษตรกรสามารถรับรู้ข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว และถูกต้อง

4. ปัญหาการสื่อสารภายในและภายนอกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

4.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการสื่อสารภายในศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า สมาชิกและกรรมการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมีปัญหาการสื่อสารภายในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.19) ปรากฏผล ดังนี้

ชน มีปัญหาการสื่อสารภายในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.27) โดยสมาชิกและคณะกรรมการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน มีปัญหาด้านผู้ส่งสารมากที่สุด คือ สมาชิกพูดอธิบายถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นฟังไม่ถูกต้อง (ค่าเฉลี่ย 3.09) สอดคล้องกับธัญญาภรณ์ บอนแดง (2563) พบว่า ปัญหาการสื่อสารของ ศจช. ปัญหาด้านผู้ส่งสาร (Source) คือ 1) พูดอธิบายความรู้ให้ผู้อื่นฟังไม่ถูก อาจเนื่องมาจากสมาชิกส่วนใหญ่ไม่เคยมีการฝึกอบรมการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่น

(2) ด้านสารหรือเนื้อหา (Message) พบว่า สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมีปัญหาการสื่อสารภายในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.28) โดยสมาชิกและคณะกรรมการศูนย์ฯ มีประเด็นปัญหาการสื่อสารมากที่สุด คือ ขาดการวิเคราะห์กลั่นกรองข้อมูลการสำรวจ อาจเนื่องมาจากสมาชิกและกรรมการศูนย์ฯ บางราย มีความสนใจในเนื้อหาที่ได้รับมาน้อย ไม่มีการจดบันทึกระหว่างรับข่าวสาร จึงทำให้เกิดการวิเคราะห์และกลั่นกรองข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน

(3) ด้านสื่อหรือช่องทาง (Channel) พบว่า สมาชิกและกรรมการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมีปัญหาการสื่อสารภายในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.12) โดยมีปัญหาการสื่อสารด้านสื่อหรือช่องทางมากที่สุดในประเด็นค่าอินเทอร์เน็ตมีราคาแพง และประเด็นปัญหาไม่มีสมาร์ตโฟนน้อยที่สุด อาจเนื่องจากรายได้ของเกษตรกรไม่เพียงพอกับรายจ่ายที่มีความจำเป็นในการใช้ชีวิต ทำให้ไม่สามารถนำเงินมาใช้เรื่องค่าอินเทอร์เน็ตได้

(4) ด้านสมาชิกและกรรมการศูนย์ฯ ซึ่งเป็นผู้รับสาร (Receiver) พบว่า สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมีปัญหาการสื่อสารภายใน ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.07) สมาชิกและกรรมการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน มีปัญหาในประเด็น ได้รับข้อมูลข่าวสารโดยเฉพาะการแจ้งเตือนการระบาดศัตรูพืชล่าช้าเป็นปัญหามากที่สุด อาจเนื่องมาจากนักส่งเสริมในพื้นที่มีการสำรวจข้อมูลการระบาดศัตรูพืชล่าช้า

4.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการสื่อสารภายนอกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า สมาชิกและกรรมการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมีปัญหาการสื่อสารภายนอกภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.96) ปรากฏผล ดังนี้

(1) ด้านนักส่งเสริมการเกษตรซึ่งเป็นผู้ส่งสาร (Source) พบว่า สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมีปัญหาการสื่อสารภายนอกภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.90) โดยสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน มีประเด็นปัญหาด้านผู้ส่งสารมากที่สุด คือ นักส่งเสริมการเกษตรไม่มีความรู้ความชำนาญในการจำแนกศัตรูพืช ศัตรูธรรมชาติ โรคพืชเพียงพอ อาจเนื่องมาจากประสบการณ์ และความรู้ของนักส่งเสริมการเกษตรยังไม่มากเพียงพอที่จะตอบข้อสงสัยของเกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

(2) ด้านสารหรือเนื้อหา (Message) พบว่า สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมีปัญหาด้านการสื่อสารภายนอก ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.98) โดยสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน มีประเด็นปัญหาด้านการสื่อสารมากที่สุด คือ ข้อมูลเนื้อหาที่นักส่งเสริมการเกษตรถ่ายทอดไม่ทันสมัย/ทันต่อเหตุการณ์ อาจเนื่องจากนักส่งเสริมเผยแพร่เป็นข้อมูลที่ไม่เป็นปัจจุบัน

(3) ด้านสื่อหรือช่องทาง (Channel) พบว่า สมาชิกและกรรมการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมีปัญหาด้านการสื่อสารภายนอกภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.97) โดยมีปัญหาด้านการสื่อสารด้านสื่อหรือช่องทางมากที่สุดในประเด็นค่าอินเทอร์เน็ตมีราคาแพง และประเด็นปัญหาเวลาในการติดต่อสื่อสารไม่ตรงกัน น้อยที่สุด อาจเนื่องจากเกษตรกรและนักส่งเสริมมีการประสานงานติดต่อสื่อสารข้อมูลอยู่เป็นประจำ เวลาในการติดต่อสื่อสารจึงไม่ใช่ปัญหาหลัก

(4) ด้านสมาชิกและกรรมการศูนย์ฯ ซึ่งเป็นผู้รับสาร (Receiver) พบว่า สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมีปัญหาด้านการสื่อสารภายนอก ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.00) สมาชิกและกรรมการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน มีปัญหาในประเด็น ขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นการเรียนรู้มากที่สุด อาจเนื่องจากเกษตรกรไม่กล้าแสดงความคิดเห็นต่อนักส่งเสริมการเกษตร

5. แนวทางการพัฒนาการสื่อสารของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

5.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายในศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า ในภาพรวมสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายใน ระดับมากที่สุด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสมาชิกและกรรมการศูนย์ฯ ซึ่งเป็นผู้รับสาร (Receiver) (ค่าเฉลี่ย 4.12) ด้านสื่อหรือช่องทาง (Channel) (ค่าเฉลี่ย 3.97) ด้านสารหรือเนื้อหา (Message) (ค่าเฉลี่ย 3.94) ด้านสมาชิกและกรรมการศูนย์ฯ ซึ่งเป็นผู้ส่งสาร (Source) (ค่าเฉลี่ย 3.82) โดยสมาชิกและคณะกรรมการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมีประเด็นเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายในมากที่สุด คือ ด้านสมาชิกและกรรมการศูนย์ฯ ซึ่งเป็นผู้รับสาร (Receiver) สมาชิกและกรรมการศูนย์ฯ ศจช. ตั้งใจฟังและเก็บประเด็นต่าง ๆ ด้านสื่อหรือช่องทาง (Channel) เพิ่มช่องทางการสื่อสาร โดยใช้ช่องทางออนไลน์ สอดคล้องกับณัฐ รัตนเจริญ (2563) โดยอธิบายการเพิ่มประสิทธิภาพของช่องทางหรือสื่อในการสื่อสาร ไว้ว่า สื่อที่สำคัญที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร มี 2 ประเภทใหญ่ ได้แก่ สื่อบุคคลและสื่อมวลชน เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ด้านสารหรือเนื้อหา (Message) การแจ้งเตือนเนื้อหาการระบาดของศัตรูพืชด้วยความรวดเร็ว ด้านสมาชิกและกรรมการศูนย์ฯ ซึ่งเป็นผู้ส่งสาร (Source) สมาชิกและกรรมการศูนย์ฯ ศจช. ควรฝึกใช้สมาร์ทโฟนให้มีความชำนาญในการส่งข้อมูลทางสื่อสังคมออนไลน์

5.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายนอกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า ในภาพรวมสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายนอก ระดับมากที่สุด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสารหรือเนื้อหา (Message) (ค่าเฉลี่ย 4.09) ด้านสมาชิกศูนย์ฯ ซึ่งเป็นผู้รับสาร (Receiver) (ค่าเฉลี่ย 4.04) นักส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเป็นผู้ส่งสาร (Source) (ค่าเฉลี่ย 3.99) ด้านสื่อหรือช่องทาง (Channel) (ค่าเฉลี่ย 3.96) โดยสมาชิกและคณะกรรมการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมีประเด็นเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายนอกมากที่สุด คือ ด้านสารหรือเนื้อหา (Message) การแจ้งเตือนเนื้อหาการระบาดของศัตรูพืชด้วยความรวดเร็ว ด้านสมาชิกศูนย์ฯ ซึ่งเป็นผู้รับสาร (Receiver) สมาชิกศูนย์ฯ ตั้งใจฟังและเก็บประเด็นต่าง ๆ นักส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเป็นผู้ส่งสาร (Source) เจ้าหน้าที่ต้องมีความมั่นใจและมีความรู้ที่ถูกต้อง ด้านสื่อหรือช่องทาง (Channel) ควรมีสื่อตัวอย่างของจริง เช่น ศัตรูพืช ศัตรูธรรมชาติ สำหรับใช้ในการทบทวนและเรียนรู้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. ข้อเสนอแนะต่อสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนควรฝึกทักษะในการจับใจความประเด็นสำคัญ และศึกษาช่องทางต่างๆ ในการเผยแพร่ข่าวสารให้เกิดความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายในศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายใน ด้านสมาชิกและกรรมการศูนย์ฯ ซึ่งเป็นผู้รับสาร (Receiver) คือ สมาชิกและกรรมการศูนย์ฯ ศจช. ตั้งใจฟังและเก็บประเด็นต่างๆ รองลงมาคือ ด้านสารหรือเนื้อหา (Message) คือ สมาชิกและคณะกรรมการศูนย์ฯ แจ้งเตือนเนื้อหาการระบาดของศัตรูพืชด้วยความรวดเร็ว

2. ข้อเสนอแนะต่อนักส่งเสริมการเกษตร

2.1 นักส่งเสริมการเกษตรควรศึกษาและจัดทำเผยแพร่สื่อออนไลน์ประเภทแอปพลิเคชัน ทวิตเตอร์ (Twitter) ให้เกษตรกรเข้าถึงมากขึ้น จากการศึกษาการได้รับความรู้จากสื่อต่าง ๆ ของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนยังได้รับความรู้จากสื่อออนไลน์ประเภทแอปพลิเคชัน ทวิตเตอร์ (Twitter) ในระดับน้อย ซึ่งเกษตรกรยังเข้าถึงสื่อดังกล่าวได้ไม่มากนัก เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรศึกษาและจัดทำเผยแพร่สื่อออนไลน์ประเภทแอปพลิเคชัน ทวิตเตอร์ (Twitter) ให้เกษตรกรเข้าถึงมากขึ้น ให้เกษตรกรได้เข้าไปค้นหาความรู้ และข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรที่สนใจ เกิดความคุ้นเคยกับการเข้าถึงการใช้งาน อย่างเช่นแอปพลิเคชันไลน์ (Line) และยูทูป (Youtube) ที่อยู่ในระดับมากที่สามารถทำให้เกษตรกรเกิดความคุ้นเคยได้

2.2 นักส่งเสริมการเกษตรควรใช้ช่องทางออนไลน์ เป็นช่องทางเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้มีความรวดเร็วและถูกต้องมากยิ่งขึ้น จากการศึกษาสภาพการสื่อสารภายในและภายนอกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมีการสื่อสารข้อมูลผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น เช่นเดียวกับนักส่งเสริมการเกษตรที่ใช้สื่อออนไลน์ในการสื่อสารกับสมาชิกและกรรมการศูนย์ฯ โดยเป็นการสร้างไลน์กลุ่ม และมีการแชร์ข้อมูลความรู้ เกี่ยวกับการจัดการศัตรูพืชชุมชน รวมถึงการแจ้งเตือนการระบาดของแมลงศัตรูพืช ผ่านไลน์กลุ่มนั้น โดยปัจจุบันเฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) และยูทูป (YouTube) ใช้หาข้อมูลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ นักส่งเสริมการเกษตรควรใช้เป็นช่องทางเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้มีความรวดเร็ว และถูกต้องมากยิ่งขึ้น

2.3 นักส่งเสริมการเกษตรควรมีการจัดกระบวนการเรียนรู้เพิ่มทักษะการจับประเด็นสำคัญ และทักษะการเป็นวิทยากร หรือผู้ถ่ายทอดความรู้ ให้แก่สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน จากการศึกษาปัญหาการสื่อสารภายในและภายนอกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการสื่อสารภายในและภายนอกอยู่ในระดับน้อย โดยสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการสื่อสารภายในด้านผู้ส่งสาร (Source) มากที่สุด คือ สมาชิกและคณะกรรมการศูนย์ฯ พุดอธิบายถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นฟังไม่ถูกต้อง รองลงมา คือ ไม่มีทักษะในการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการสื่อสารภายนอกด้านสื่อหรือช่องทาง (Channel) มากที่สุด คือ ค่าอินเทอร์เน็ตมีราคาแพง รองลงมาด้านนักส่งเสริมการเกษตรซึ่งเป็นผู้ส่งสาร (Source) คือ ไม่มีความรู้ความชำนาญในการจำแนกศัตรูพืช ศัตรูธรรมชาติ โรคพืชเพียงพอสั่งเสริมการเกษตรซึ่งเป็นผู้ส่งสาร (Source) คือ ไม่มีความรู้ความชำนาญในการจำแนกศัตรูพืช ศัตรูธรรมชาติ โรคพืชเพียงพอซึ่งปัญหาที่พบในการสื่อสารภายในอาจเนื่องมาจากเกษตรกรขาดทักษะในการจับประเด็นสำคัญ เพื่อถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้องแม่นยำ และไม่มีเวทีให้เกษตรกรได้ฝึกถ่ายทอดความรู้ รวมถึงฝึกทักษะในการเป็นวิทยากร ปัญหาที่พบในการสื่อสารภายนอกอาจเนื่องมาจากนักส่งเสริมการเกษตรขาดประสบการณ์ ความรู้ ความชำนาญในเรื่องโรคพืช และศัตรูพืชต่างๆ ควรมีการพัฒนาความรู้ และทักษะให้มากขึ้นในอนาคต

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

2.4 นักส่งเสริมการเกษตรควรศึกษาช่องทางในการเผยแพร่ข่าวสารต่างๆแก่สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนให้มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และควรจัดทำตัวอย่างศัตรูพืช และศัตรูธรรมชาติ ไว้สำหรับเป็นเครื่องมือประกอบการเรียนรู้ของสมาชิกศูนย์ฯ จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายนอกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการสื่อสารภายนอก ด้านสารหรือเนื้อหา (Message) คือ นักส่งเสริมการเกษตรควรแจ้งเตือนเนื้อหาการระบาดของศัตรูพืชด้วยความรวดเร็ว รองลงมาคือ ด้านสื่อและช่องทาง (Channel) คือ นักส่งเสริมการเกษตรควรมีตัวอย่างของจริง เช่นศัตรูพืช ศัตรูธรรมชาติ สำหรับใช้ในการทบทวนและเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

- กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย. (2561). *คู่มือศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.)*. สืบค้นจาก <http://www.ppsf.doae.go.th/wordpress/?p=1556>
- เชิดพงษ์ ชีระจิตต์. (2563). *การใช้การสื่อสารเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร*. ในประมวลสาระชุดวิชาการบริหาร และการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร (หน่วยที่ 6-10). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ณัฐ รัตนเจริญ. (2563). *การวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารการสื่อสารในการส่งเสริม และพัฒนาการเกษตร*. ในประมวลสาระชุดวิชาการบริหารและการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร (หน่วยที่13 น. 1-59) นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ธัญญาภรณ์ บอนแดง. (2563). *แนวทางการพัฒนาการสื่อสารของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในจังหวัดตราด*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- พนิดา นันตะหน้อย. (2558). *การจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน จังหวัดพะเยา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ไพบูรณ์ คะเชนพรรค์. (2561). *การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ*. ในประมวลสาระชุดวิชาการวิทยานิพนธ์ ชั้น 2 (หน่วยที่ 6). นนทบุรี: สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เยาวลักษณ์ ห่วงเขา. (2565). *นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร สภาพการสื่อสารของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ในอำเภอหนองหญ้าไซ. [บทสัมภาษณ์]*.
- สำนักงานเกษตรอำเภอตอนเจดีย์. (2566). *แผนพัฒนาการเกษตรปี 2566*. สำนักงานเกษตร อำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี.